

*O nekim osnovnim pojmovima i izvorima naše vojne misli**

Posle veličanstvene pobede u ratu naša armija je prešla u period svoje mirnodopske izgradnje. Ona je, oslanjajući se na bogate ratne tradicije naših naroda i mnogobrojna iskustva drugih naroda, u surovim uslovima rata i zategnutoj posleratnoj međunarodnoj situaciji, polagala temelje našeg vojnog dela i izgrađivala svoju vojnu misao. Ta je misao već postojala u našoj živoj praksi i našla svog odraza u izgradnji Armije i njenoj obuci. U sadašnjem periodu svog razvitka naša armija ulaže svoje napore i za teoretsko oformljenje svojih pogleda, tj. za formulisanje postavki svoje vojne ideologije, doktrine i nauke. U okviru tih napora, ovaj članak ima za cilj da doprinese u raščišćavanju osnovnih pojmova i termina vojnog dela i da, sa te strane, olakša orijentaciju u iznalaženju izvora za izgradnju i oformljenje naše vojne misli.

Ove definicije i mišljenja, prirodno, nikako ne pretenduju da imaju definitivan karakter. To su samo lični, za sada sređeni pogledi autora na postavljena pitanja. Konačna kristalizacija iznetih pojmova može biti tek rezultat svestrane analize i diskusije šireg kolektiva rukovodećeg kadra naše armije.

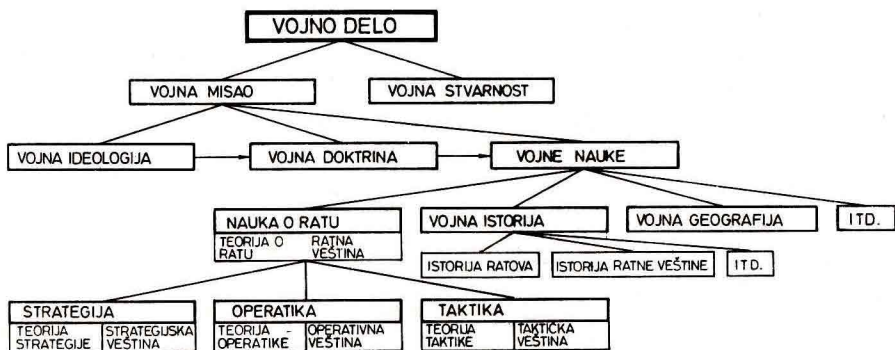
Pod vojnim delom podrazumevaćemo vojnu stvarnost i vojnu misao. Pod vojnom stvarnošću podrazumevaćemo konkretne ratove, koji su u toku ili su se već završili, i svu ostalu objektivnu stvarnost (na primer, materijalna sredstva), koja je produkt vojne misli,

* Ovaj tekst pokojnog general-potpukovnika Dušana Kvedera objavljen je u »Vojnom delu« br. 1/1950.

a pod vojnom misli onaj deo vojnog dela koji se odnosi na celokupnu umnu delatnost na izgradnji vojne ideologije, doktrine i nauke (vidi šemu).

Vojna nauka. Nauka, u najširem smislu reči, kao jedan od vidova društvene nadgradnje, obuhvata niz naučnih grana koje su se razvile u samostalne nauke i koje se, po svojoj srodnosti, predmetu i metodi, mogu svrstati u specijalne grupe, kao na primer: društvene nauke (politička ekonomija, nauka o državi, itd.), tehničke nauke (građevinarstvo, metalurgija, itd.), medicinske nauke (anatomija, fiziologija, itd.) i sl. Tako isto postoje nauke koje se odnose na vojnu delatnost i koje možemo svrstati u vojne nauke.

U grupu vojnih nauka,¹ ili jednostavnije u vojnu nauku, spada nauka o ratu, odnosno ratna nauka, kao glavni, vodeći elemenat. U smislu nauke o ratu kod nas je uobičajeno da se upotrebljava termin »vojna nauka«, u užem smislu reči, što, po našem mišljenju, nije precizno, ako uzmemo u obzir da izraz »vojni« predstavlja pojam širi od pojma »ratni« koji se odnosi samo na rat.

Grafički prikaz podele vojnog dela

Kao što između nauka ne postoje i ne mogu da postoje stroge granice, pošto se one između sebe prepliću, tj. elementi jednih

¹ U svakidašnjem govoru vojne nauke nazivaju se prosto »vojna nauka« (u jednini), iako to nije precizno, jer se tu radi u stvari o brojnim naukama. U smislu »vojne nauke«, odnosno »vojna nauka«, nailazimo u drugim jezicima sledeće izraze: Военная наука, Military science, Les sciences militaires, Wehrwissenschaften ili Militärwissenschaften.

ulaze u druge i obratno, tako i vojne nauke, u većoj ili manjoj meri, sadrže i elemente ostalih (društvenih, tehničkih, prirodno-matematičkih, itd.) nauka. Neke od vojnih nauka se čak u celosti oslanjaju na pojedine nauke iz drugih grupa i u suštini predstavljaju jednu od varijanti tih nauka, kao na primer: vojna geografija, vojna topografija, fortifikacija, razne nauke o izgradnji ratne tehnike, balistika, vojna pedagogija i metodika obuke, itd.

Između nauke o ratu i ostalih vojnih nauka postoji tesna povezanost i međusobna uslovljenost. Ostale vojne nauke, a u prvom redu nauka o ratnoj tehnici, bitno utiču na postavke nauke o ratu svojim otkrićima i pronalascima. S druge strane, postavke i zahtevi nauke o ratu utiču na razvitak i pravac ostalih vojnih nauka.

U grupu vojnih nauka, odnosno u vojnu nauku, spada takođe vojna istorija. Vojna istorija, koja sa svoje strane predstavlja ujedno i deo opšte istorije čovečanstva, u stvari obuhvata niz nauka, odnosno naučnih disciplina od kojih su osnovne: istorija ratova, koja proučava razvitak ratova i ratnih događaja i istorija ratne veštine, koja se bavi proučavanjem evolucije metoda borbenih dejstava. Te dve osnovne discipline, koje su se razvile u samostalne nauke, tesno su vezane jedna za drugu, kao što je praksa vezana sa teorijom, te se, obično, i proučavaju zajedno. Pored toga, svaka od vojnih nauka ima svoju istorijsku disciplinu, kao, na primer, istorija artiljerije (taktika i tehnika), itd.

*Nauka o ratu*² je nauka o pripremi naroda i države za rat, o vođenju rata i njegovom obezbeđenju svim izvorima i snagama države, koje joj politika stavlja na raspolaganje. Nauka o ratu se deli na tri sastavna dela: strategiju, operatiku³ i taktiku, od kojih svaka predstavlja nauku za sebe.

Rat je produženje politike nasilnim sredstvima. Ali, tu definiciju ne treba shvatiti tako da je rat samo produženje politike, koju su do izbijanja ratnih dejstava vodile države (koje su stupile u rat; nju treba shvatiti i tako da je rat produženje politike koju i u toku ratnih dejstava vode države među sobom. To znači da rat u celosti zavisi od politike vladajuće klase u državi.

² U smislu termina »nauka o ratu« nailazimo u drugim jezicima sledeće termine: Военная наука, Science of War, La science de guerre, Die Lehre vom Krieg.

³ Mesto izraza »operativna veština«, u smislu elementa »nauke o ratu«, ovde smo upotrebili izraz »operatika«, koji se ponekad upotrebljava u našoj armiji. Kao što se iz kasnijeg teksta vidi, izraz »operativna veština« upotrebljava se u članku u drugom, užem smislu, uporedo sa nazivima »strategijska veština« i »taktička veština«, kao elementi »ratne veštine«.

Politiku delimo na političku strategiju i političku taktiku. Odnos između politike i rata, na taj način, dobija svoj odraz u zavisnosti njihovih glavnih sastavnih delova, tj. ratne strategije od političke strategije.

Konkretno: kako savremeni rat neminovno zahteva angažovanje celokupnih ekonomskih i moralno-političkih snaga naroda i država, prirodno je da se i ti faktori moraju odražavati u nauci o ratu. Baš zbog toga se nauka o ratu u mnogome približava grupi društvenih nauka. Ekonomska i moralno-politička pitanja, koja, inače, sama za sebe, pripadaju posebnim naukama, ulaze istovremeno, sa određenim svojim postavkama, kao integralan deo u ratnu nauku. Međutim, ta pitanja ne ulaze i ne mogu da ulaze u nauku o ratu kao posebne discipline, odvojene i izolovane od drugih čisto vojnih pitanja. Ekonomska i moralno-politička pitanja prepliću se sa svim vojnim pitanjima, čine sa njima dijalektičku celinu i u nauci o ratu uopšte i u njenim sastavnim delovima — strategiji, operatici i taktici. U savremenim uslovima ne možemo da zamislamo da ekonomska i moralno-politička pitanja predstavljaju delove samo nauke o ratu uopšte, a da ne ulaze kao sastavni delovi u njene elemente — strategiju, operatiku i taktiku. Ili, konkretnije rečeno: pitanja ekonomske i moralno-političke prirode, ukoliko se ona tiču rata, danas ne spadaju samo u delokrug najvišeg državnog i vojnog rukovodstva, koje se bavi opštim problemima rata, već moraju predstavljati bitni, integralni deo svih analiza i odluka rukovodilaca koji rešavaju probleme strategije, operatike i taktike. Strategija je, na primer, već davno izašla iz okvira »čiste strategije«, koja se bavi isključivo vojnim, »profesionalnim« problemima van ekonomskih i moralno-političkih elemenata situacije. To važi, iako u manjoj meri, za operatiku, pa čak i za taktiku.

Nauka o ratu se sastoji od dve glavne komponente: teorijskog dela — teorije rata i primenjenog dela — ratne veštine, tj. veštine primene teorije rata u praksi. Komponente nauke o ratu konkretno dolaze do izražaja u njenim sastavnim delovima — strategiji, operatici i taktici. One imaju svoju teoriju strategije, teoriju operatike i teoriju taktike, a u svojoj primeni izražavaju se u strategijskoj, operativnoj i taktičkoj veštini.

*Teorija rata ili ratna teorija*⁴. Svaka nauka ima svoj teorijski deo koji istražuje, uopštava i izlaže zbir zakona, načela i postupaka, kojima su podređene sve pojave iz određene oblasti prirode ili društva. Prema tome, i nauka o ratu ima svoj teorijski deo, teoriju

⁴ U smislu pojma *teorija rata* susrećemo u literaturi i termine »vojna teorija«, »teorija ratne veštine«.

rata, koja istražuje, uopštava i izlaže opšte zakone, načela i postupke iz oblasti rata, ili, konkretnije, pripreme i izvođenja ratnih dejstava. U svojim sastavnim delovima teorija rata se izražava u teoriji strategije, teoriji operatike i teoriji taktike.

Međutim, u istoriji razvitka vojne misli nisu svi ideolozi i sve armije priznavali ratnoj veštini karakter nauke, pa prema tome nisu priznavali i vrednost i opravdanost teorije rata. Potcenjivanjem naučnog metoda u ratnoj praksi dolazilo je čak i do njegovog odricanja, priznavanja samo ratne veštine, ratne umešnosti kao produkta delatnosti genija i talenta, kao produkta intuicije i volje vojskovođa. Ta su shvatanja rezultat raznih idealističkih, subjektivističkih i voluntarističkih pogleda na svet onih ideologa koji, ne priznavajući nauke o društvu, prenose taj pogled i na vojno delo, ne priznavajući mu karakter nauke. Prirodno je da takva štetna shvatanja, odsustvo svake naučne analize, neminovno dovodi do avanturizma u vođenju rata.

Mi smo daleko od toga da potcenjujemo i umanjujemo stvarnu ulogu koju vojskovođe, vojni rukovodioci, njihova umešnost, inicijativa i volja imaju u ratnoj praksi. Isto tako bi nepravilno bilo smatrati da se vođenje rata svodi na prosto, mehaničko, izvršavanje zakona, pravila i naučnih normi teorije rata.

Marksistički filozofski materijalizam nas uči da istorija društva i savremeni društveni život nisu zbir slučajnosti niti proizvod samo ideja, intuicije i volje pojedinih »velikih« ličnosti, već da proučavanje društva i njegove istorije predstavlja nauku, ništa manje egzaktnu od ostalih, na primer, prirodnih nauka. Prema tome, i rat, kao neka vrsta kombinacije društvenih i tehničkih problema (jer u njemu učestvuju i ljudi i tehnika), ima svoje zakonitosti, koje postoje u društvu i u tehnici. Te zakonitosti, složene i razgranate, bezuslovno postoje i mogu se upoznati i teorijski uopštiti, uprkos tome što su pojave u ratnoj praksi u raznim okolnostima tako raznoobrazne i bogate po svojim formama. Nasuprot shvatanjima mnogih buržoaskih ideologa, koji su se, doduše, dokopali materijalističkog shvatanja naučnog karaktera ratne teorije, ali koji metafizički gledaju na njene zakone i načela kao na večne i nepromenljive, dijalektički metod posmatra te zakone i načela u njihovom nastajanju, razvitku, menjanju i iščezavanju.

Ratna veština. Nijedna se nauka ne izražava i ne iscrpljuje samo u svojoj teoriji. Ako bi nauka postojala samo zbog teorije, onda ne bi imala ni svog opravdanja, jer nikome ne bi bila potrebna. Svaka teorija, da bi bila nauka, postoji zbog svoje primene u praksi.

Prema tome, i nauka o ratu, odnosno njena teorija — teorija rata, postoji zbog prakse, zbog svoje primene. Ukoliko o svakoj nauci možemo reći da se sastoji od dve komponente — iz teorijskog i primenjenog dela — utoliko to možemo reći i o nauci o ratu, jer i u njoj vidimo njen teorijski deo — teoriju rata i njen primenjeni deo — ratnu veštinu.

Bilo bi vulgarno, mehanistički, tako shvatiti odnos između teorije i primene, odnosno između teorije rata i ratne veštine, kao da tobože ljudska misao najpre stvara i oformljuje teoriju, koju posle, kao gotovu, čovek primenjuje u praksi. Stvarno, proces razvitka teorije i primene predstavlja dijalektičku celinu, čiji elementi uslovljavaju jedan drugoga i neprestano utiču jedan na drugoga. Istorijski, prva stupa na pozornicu ratna veština. Iz nje ljudska misao izvodi teorijske zaključke, pronalazi u njoj zakonitosti koje primenjuje u daljoj praksi, da bi se njome opet obogatila za nove teorijske zaključke, itd. Zbog toga su i zakoni, načela i postupci teorije rata, određene istorijske etape, pravilni i korisni samo u onoj meri ukoliko su u saglasnosti i ukoliko se zasnivaju na najnovijim ratnim iskustvima. Teorija je utoliko istinita, pravilna i korisna ukoliko se podudara sa iskustvima svoje primene u praksi.

Za razliku od drugih nauka čije se teorije nalaze u procesu neprekidne primene u praksi, i obrnuto, čija primena, uvek, u višoj i savršenijoj formi, neprestano obogaćuje i razvija teoriju, nauka o ratu nije u stanju da neprekidno proverava i obogaćuje svoju teoriju u ratnoj praksi. Zbog toga se i razvitak nauke o ratu, njene teorije i njene veštine, vrši u skokovima, od rata do rata. Da se ne bi u razmacima između ratova našla u stagnaciji, teorija rata pronalazi sredstva u obliku eksperimenata, ratnih igara, manevara i tome slično, da bi u njima pronalazila i proveravala nove postavke i uz naučne analize i teorijske kombinacije zadržala kontinuitet svoga razvitka.

Dakle, ratna praksa je svrha nauke o ratu, teorije rata. Teorija rata pretvara se u ratnu praksu preko ratne veštine, bitne komponente nauke o ratu. Veština primenjivanja teorije rata u praksi pretpostavlja ne samo duboko znanje teorije nego i veliku umešnost u korišćenju teorijskih postavki za potrebe konkretne situacije. U ratnoj veštini dolaze do izražaja visoki kvaliteti ratnika — znanje, umešnost, snalažljivost i volja.

Karakter nauke o ratu. Već davno u istoriji čovečanstva nauka je prešla granice između pojedinih naroda i država i postala je zajednička tekovina i zajedničko dobro čitavog čovečanstva. »Nauka je

opšteljudska»⁵. Danas se ne može zamisliti neka ograničena nacionalna nauka, koja bi bila zasnovana samo na svom vlastitom nacionalnom iskustvu i pronalascima. To isto važi i za nauku o ratu, u prvom redu za njenu teoriju, za teoriju rata. I ona je zajednička svojina čitavog čovečanstva, jer tekovine jednog naroda vrlo brzo postaju svojina i ostalih naroda. Na to ne može bitno uticati čak ni činjenica što pojedine države ljubomorno kriju svoje pronalaskе i iskustva putem najstrožijih mera čuvanja vojnih tajni.

Međutim, to ne znači da je stepen razvitka nauke o ratu i njena forma jednaka kod svih naroda. Pogotovo to važi za praktičan, primenjeni deo nauke o ratu, za veštinu primenjivanja teorije rata u praksi. Veština primenjivanja teorije u praksi, primena nauke, uvek zavisi od specifičnih pogleda na svet i konkretnih istorijskih, geografskih, ekonomskih, moralno-političkih i drugih uslova svake zemlje. Zbog toga nauka o ratu, kao opšteljudska svojina, u svojoj primeni, u pojedinim zemljama, dobija svoj specifičan karakter; pogotovo ratna veština, pa prema tome i njeni sastavni delovi, strategijska, operativna i taktička veština, koji pored svojih opštih, zajedničkih načela, dobijaju i svoja specifična načela svojstvena pojedinim državama. Ta specifična načela, na koja nailazimo u vojnoj nauci u raznim državama, u raznim istorijskim periodima, determinisana su raznim vojnim ideologijama i vojnim doktrinama armija i država.

Ovde se postavljaju dva pitanja.

Prvo: da li, i u kojoj meri, učenja savremenih buržoaskih armija imaju karakter nauke? Analizom tih učenja, čak i na prvi pogled, došli bismo do zaključka da bismo pogrešili, ako ih jednostavno i u celosti proglasimo za nenaučna. U njima se može naći niz načela i postavki koje su danas zajedničke gotovo svim armijama sveta, a u mnogim granama vojnih nauka kod njih su postignuti čak i krupni naučni uspesi i otkrića. Prema tome, po izvesnim svojim elementima njihovo učenje bezuslovno nosi naučni karakter. Međutim, po svojim osnovnim koncepcijama, koje izviru, u prvom redu, iz metodologije njihove vojne ideologije, to učenje ne može imati naučni karakter, već se pretvara u pseudonauku.

Drugo: ako je nauka opšteljudska svojina, u kojoj se meri može govoriti, na primer, o našoj, sovjetskoj, američkoj nauci o ratu? Opšte zakonitosti vojnog dela danas su svuda iste. Međutim, kao što opšte u stvarnosti postoji samo kroz pojedinačno tako se i opšte

⁵ Edvard Kardelj: Govor na svečanom zasedanju Slovenačke akademije znanosti i umetnosti, 12. decembra 1949. godine.

zakonitosti vojnog dela pojavljuju kroz specifične — našu, sovjetsku, američku, itd. — nauke o ratu.

Vojna ideologija. Primena svake nauke u praksu i rukovodeća načela te primene u svakoj pojedinoj državi zavise, u prvom redu, od ideologije rukovodeće klase u dotičnoj državi, od njenog pogleda na svet. To važi za sve, a u prvom redu za društvene nauke, pa prema tome, i za nauku o ratu. Onaj deo ideologije, tj. pogleda na svet određene klase, koji se odnosi na vojno delo, naziva se vojna ideologija. Odnosno, drugim rečima, vojna ideologija je primena opštih društveno-političkih pogleda na posebno područje, na područje vojnog dela. Prema tome i vojna ideologija je produkt određenih socijalno-ekonomskih odnosa unutar društva i gospodstva određene klase, i predstavlja specifičnu formu društvenog saznanja, odraz društvenog bića. Njen predmet, objekat, jeste vojno delo u najširem smislu reči.

Vojna ideologija zadire u sva principijelna pitanja vojnog dela, konkretno, u pitanja nauke o ratu. Ona rešava pitanja karaktera rata, karaktera i osnovnih problema izgradnje armije, osnovnih ratnih zadataka države, osnovnih načina njihovog rešenja, itd.

Vladajuća vojna ideologija glavni je elemenat koji u nauku o ratu svake zemlje unosi crte specifičnosti. Istovremeno i nauka o ratu, njen razvitak, njena otkrića i pronalasci ispoljavaju jak uticaj na vojnu ideologiju i utiču na njene postavke. Vojna ideologija određene zemlje može biti pravilna, ne samo ako odgovara opštim istorijskim perspektivama razvitka društva, nego i ako je u skladu sa zakonima teorije rata i ratne veštine, naučnog predviđanja karaktera budućeg rata i tendencija u razvitku ratne tehnike i oružanih snaga. Vojna ideologija, dakle, crpi svoje postavke i u teoriji rata i u ratnoj veštini, dajući im istovremeno jedinstvenu usmerenost.

Svaka vojna ideologija, kao i svaki pogled na svet, ima izričito klasni karakter. U savremenim uslovima podele društva na dve osnovne klase — proletarijat i buržoaziju, vojna ideologija može biti samo: proleterska, progresivna vojna ideologija, koja se zasniva na marksizmu-lenjinizmu i njenoj filozofiji, na dijalektičkom materijalizmu, i buržoaska, reakcionarna, koja počiva na idealističkom pogledu na svet. Unutar te principijelne podele postoji i mnoštvo raznih varijanata u saglasnosti sa složenom klasnom strukturom i istorijskim razvojem savremenog društva.

Proleterska vojna ideologija je jedna i jedinstvena, kao što je jedan i jedinstven i marksističko-lenjinistički pogled na svet. Razmimoilaženje, koje se danas pojavljuje u pogledima na vojno delo

između naše zemlje i Sovjetskog Saveza, ne svodi se, dakle, na to da postoji jedna posebna sovjetska i jedna posebna naša proleterska vojna ideologija, već na to da naša zemlja, kao predstavnik doslednog marksističko-lenjinističkog pogleda na svet, danas izgrađuje doslednu proletersku vojnu ideologiju, dok Sovjetski Savez, idući putem revizionizma, unosi u nju buržoaske poglede na svet.

Naša partija je u ideološkoj borbi protiv revizionizma već mnogo doprinela za izgradnju proleterske vojne ideologije, koja odgvara sadašnjem stadiju istorijskog razvitka društva. Naš je zadatak da produžimo teorijska istraživanja na tom polju i da doprinesemo izgradnji proleterske vojne ideologije, jer je to prvi i najvažniji preduslov za pravilnost postavki naše vojne doktrine i nauke.

Vojna doktrina. Pod vojnom doktrinom trebalo bi podrazumovati zbir onih načela prema kojima se nauka o ratu prilagođava potrebama određene armije s obzirom na konkretne i specifične istorijske, geografske, ekonomske, moralno-političke i druge uslove i mogućnosti te zemlje i ratne tradicije njene armije.

Između vojne ideologije i vojne doktrine postoji tesna povezanost i zavisnost (uslovljenost). Vojna doktrina u stvari predstavlja konkretizaciju i primenu opšte, klasne vojne ideologije na konkretne, specifične uslove određene zemlje. Vojna ideologija rukovodeće klase provejava čitavu vojnu doktrinu armije. Zato proleterska vojna ideologija mora da prožima čitavu našu vojnu doktrinu, jer bez toga ne može biti govora o pravilnoj oceni svih nacionalnih specifičnosti zemlje i njihovog uticaja na konkretizaciju postavki nauke o ratu, njene teorije, a pogotovo njene veštine, na naše specifične uslove.

Vojna doktrina svojim načelima provejava celokupnu nauku o ratu određene zemlje, tj. njenu strategiju, operatiku i taktiku, dajući im specifičan, nacionalni karakter, tj. ona unosi crte specifičnosti u sve postavke nauke o ratu, od opštih pitanja strategije do taktike najnižih jedinica. Prema tome, strategija, operatika i taktika raznih armija, pored zajedničke osnove, imaju i niz posebnih, specifičnih crta i odlika.

Jedinstvena vojna doktrina, koja preko sistematske obuke armije postaje svojina celokupnog komandnog i boračkog sastava armije, usmerava celu armiju ka jedinstvenom shvatanju teorijskih postavki i praktičnih uputa nauke o ratu u uslovima određene zemlje.

Vojna doktrina naše armije crpi svoja načela iz stvarnosti naše zemlje, iz njenih unutrašnjih i spoljnih prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Ona se zasniva, u prvom redu, na onim principima na

kojima počiva stvaralačka primena učenja marksizma-lenjinizma u narodnooslobodilačkom ratu, narodnoj revoluciji i izgradnji socijalizma.

Tradicije naše armije i konkretna iskustva iz poslednjeg rata predstavljaju glavni osnov naše vojne doktrine. A te tradicije i iskustva su se rađali i razvijali u idejama i delovanju rukovodećeg kadra naše armije, a u prvom redu njenog vrhovnog komandata druga Tita. Naša doktrina se nije konačno teorijski oformila i nije se ni mogla oformiti u toku rata. Nijedna armija ne uspeva da u toku samog rata oformi i uopšti nova načela doktrine, iako ta načela postoje i žive u samoj praksi. To je zadatak teorijskih analiza posleratnog perioda, koje su sada u toku.

Polazna tačka za sistematizaciju načela naše vojne doktrine je svakako to da konkretno opredelimo u čemu se sastoji naša stvarnost, tj. uslovi zemlje, armije i budućeg verovatnog ratišta. Potrebno je, prema tome, do kraja raščistiti pitanje u čemu se sastoji i kakvi su konkretno specifični istorijski, geografski, ekonomski, moralno-politički i drugi uslovi i tradicije, koji treba da utiču i određuju konkretna načela naše vojne doktrine. Tek tada konkretna načela doktrine mogu biti jasno i nedvosmisleno formulisana. Tek tada se mogu definitivno rešiti takva osnovna pitanja svake doktrine kao što su, na primer, pitanje osnovne forme borbenih dejstava, uloga i značaj vatre, udara i manevra, organizacije i formacije, itd. Tek tada, na kraju, moguće je postići jedinstvo misli u armiji i potrebnu idejnost u njenoj obuci.

Izvori naše vojne misli. Smatrali smo za potrebno da najpre teorijski razmotrimo osnovne pojmove vojnog dela i damo njihovu sažetu definiciju, sadržinu i karakteristične crte, da bismo zatim mogli preći na konkretizaciju tih pitanja, na razmatranje o izvorima naše vlastite vojne misli. Pri tome ćemo se najpre osvrnuti na pitanje koje u današnje vreme prouzrokuje najživlje diskusije u našoj armiji, tj. na pitanje korišćenja sovjetske vojne misli i njihovih iskustava u uslovima naše zemlje.

Pre svega, treba poći sa stanovišta da se i vojna misao u Sovjetskom Savezu sastoji od elemenata koje smo teorijski analizirali — vojne ideologije, vojne doktrine i vojne nauke, i da pitanje korišćenja sovjetskih shvatanja treba analizirati kroz te elemente, nezavisno od toga da li je u Sovjetskom Savezu prihvaćena ista interpretacija pomenutih pojmova ili ne.

U svetlosti idejne borbe između naše Partije i rukovodstva SKP(b), pitanju korišćenja postavki vojne ideologije, izraženih u vojnoj misli u Sovjetskom Savezu, treba pristupiti kritički i teme-

ljito. Naš je zadatak da iz njihove vojne ideologije izdvojimo i iskoristimo sve one postavke koje su postavili Lenjin i Frunze razvijajući učenje Marksa i Engelsa o ratu i armiji, kao i sve one postavke kasnijih sovjetskih vojnih ideologa koji nisu napustili osnovne stavove Lenjina u vezi sa vojnim pitanjima. S druge strane, mi moramo odbaciti sve one postavke koje potiču iz hegemonističke politike zastupanja samo svojih sebičnih interesa na štetu i teret svet-skog proletarijata i malih naroda.

Sovjetska vojna misao izgradila je svoju vlastitu vojnu doktrinu proveravajući i usavršavajući je na praksi. Ona se zasniva na ekonomskom i moralno-političkom potencijalu sovjetske zemlje, na tradicijama i iskustvima njene armije, geografskim uslovima zemlje i predviđanjima budućeg rata. Ta doktrina provejava sovjetsku vojnu nauku i izražava se u prvom redu u karakteru zakona, pravila, postupaka i normi njihove ratne veštine. Prirodno je, da armija, kao što je naša, sa različitim navedenim uslovima, nije mogla ni u kom slučaju da u celosti primi principe te doktrine ako nije htela da ona bude zasnovana na nerealnim osnovama i pretpostavkama. Naša armija, u prvom redu, nije mogla da prihvati one postavke sovjetske doktrine u kojima su došle do izražaja revizionističke tendencije njihove vojne ideologije.

Iako su uslovi sovjetske i naše zemlje različiti u svojim osnovnim crtama, to ipak ne znači da su različiti u svemu i da nema među njima i nekih zajedničkih crta. Prema tome, naš je zadatak da pronademo ono zajedničko i da ga iskoristimo za naše potrebe, odbacujući ono tipično njihovo što je za nas nerealno pa, prema tome, neupotrebljivo i bez koristi.

Za izgradnju naše vojne doktrine veoma je važno izvući pouke iz metodologije sovjetske vojne doktrine, iz načina prilaženja konkretnom rešavanju pitanja nauke o ratu. Bilo bi pogrešno smatrati da sovjetska vojna doktrina predstavlja sklop dogmi i šablona, i da je upravo zbog toga neupotrebljiva za naše uslove. Svojtveno je sovjetskoj doktrini da elastično primenjuje sve svoje principe, saobrazno njihovim konkretnim uslovima. Radi se, dakle, o tome da se pravilno shvati ta odlika sovjetske doktrine i prihvati njen nešablonski elemenat da bi se stvaralački koristio u našim uslovima.

Naročito je dragoceno za našu armiju korišćenje postavki sovjetske vojne nauke. Drugi svetski rat predstavljao je silan podstrek za razvitak vojne nauke, a u prvom redu nauke o ratu u Sovjetskom Savezu. Noseći na svojim leđima težište ratnih napora, Sovjetska armija morala je vojnu nauku razviti do krajnjih granica savreme-

nosti, ako je htela pobeđivati i pobediti u ratu. Sovjetska nauka o ratu iz vremena drugog svetskog rata, izražena, u prvom redu, u ratnim iskustvima, predstavlja bogati izvor naučnog materijala. Zato tu nauku treba temeljito da koristimo, naročito one discipline koje za nas imaju osobiti značaj. Naš je, dakle, zadatak da odvojimo te zakone i načela sovjetske vojne nauke od onog priznaka koji im pridodaju njihova vojna ideologija i doktrina, i da ih u punoj meri iskoristimo za naše potrebe. Ovo naročito važi za ratovanje na ravničastom zemljištu u uslovima većih gustina trupa i tehnike. Međutim, treba imati u vidu da su i neka pitanja nauke o ratu u Sovjetskoj armiji zaostala u svom razvitku, bilo usled postavki njihove ideologije i doktrine, bilo usled specifičnih uslova zemljišta. U takva pitanja spadaju, na primer, planinsko ratovanje, partizansko ratovanje, samostalna dejstva manjih jedinica, itd. Elemente za naučnu obradu tih pitanja, koja su baš za našu armiju od prvorazredne važnosti, moraćemo tražiti iz drugih izvora.

Za našu armiju predstavlja veliki interes i kineska vojna misao. Veličanstvene pobeđe kineske Narodnooslobodilačke armije i njihova ratna praksa očigledno dokazuju pravilnost postavki koje su u proletersku vojnu ideologiju uneli kineski vojni ideolozi. Kineski oslobodilački rat razvijao se u prilikama koje su umnogome slične našim uslovima, zato bi trebalo da što više koristimo pojedine elemente i načela njihove vojne doktrine, pa i vojne nauke. Istina, danas još nemamo dovoljno mogućnosti da koristimo njihovu literaturu, ali bi trebalo što pre otkloniti i tu smetnju.

Međutim, bilo bi pogrešno smatrati da su sovjetska i kineska iskustva jedini izvor koji treba koristiti. Naš je zadatak da proučimo i iskoristimo sve poučne tekovine svih armija, uključujući buržoaske i imperijalističke, a naročito tekovine Američke i Engleske armije. Mi, prirodno, ne možemo prihvatiti postavke njihovih vojnih ideologija, koje se u osnovnom zasnivaju na idealističkim pogledima na svet, mi se, takođe, ne možemo koristiti onim postavkama njihovih doktrina, koje su zasnovane na njihovim specifičnim uslovima; ali, mi možemo kritički proučiti postavke njihovih doktrina u pogledu, na primer, dejstva manjih jedinica, dejstva u posebnim uslovima pošumljenog i teško prolaznog zemljišta i tome slično. Mi moramo pažljivo pratiti, u prvom redu, razvitak nauke o ratu u tim zemljama. Treba bezuslovno imati pred očima da se nauka o ratu i veći deo nauka koje joj se približuju ili joj služe kao pomoćne u zapadnom imperijalističkom svetu danas ne nalaze u stagnaciji, već da postižu i značajne rezultate. Te rezultate treba brižljivo da pra-

timo. U tom pogledu i za vojne nauke u celosti važe odluke III plenuma CK KPJ o korišćenju naučnih postignuća čitavog sveta, pa i zapadnog.⁶

Mi smo dužni da se osvrnemo i na iskustva pobeđenih armija, nemačke i italijanske, koja, takođe, mogu pružiti poučne elemente za našu vojnu misao. Neosporna je činjenica da i u tim armijama nije bilo baš sve negativno i trulo, iz prostog razloga što te armije ne bi bile u takvom slučaju u stanju da se u toku rata probiju čak do Lenjingrada, Moskve, Staljingrada, Kavkaza, Egipta i na obale Atlantika. Najzad, i njihov neuspeh predstavlja jedno ratno iskustvo i u teorijskom i u primenjenom, i u ideološkom i u strateškom, operativnom i taktičkom smislu.

Eto, u takvoj meri i takvom obimu trebalo bi, po našem mišljenju, da naša armija koristi pouke strane vojne misli.

Međutim, za jednu samostalnu armiju svi ti izvori mogu da budu samo od drugostepenog značaja. Osnovne postavke i vojne doktrine i vojne nauke mogu da se crpe samo iz vlastitih izvora i tradicija. Zato je ta osnovna komponenta postala u današnjoj etapi osnovni predmet proučavanja i analiza rukovodećeg kadra naše armije.

Kroz naša pravila, literaturu i obuku armije već u sve jačoj meri struji naša stvarnost. Naš je zadatak da te postavke teorijski razradimo i oformimo.

Mi možemo crpeti bogata iskustva iz ranije vojne istorije naših naroda do zaključno prvog svetskog rata, u prvom redu za postavke naše vojne doktrine, a u izvesnoj meri i za savremenu ratnu teoriju. U posleratnom periodu, svakako, nismo obratili dovoljno pažnje na proučavanje i korišćenje iskustva tog ranijeg perioda naše istorije...

Kao istorijski najmlađe i najbliže, i po obimu najbogatije jeste iskustvo naše vlastite nove armije iz poslednjeg rata, koje živi u nama samima. Ono predstavlja osnovni kostur oko koga se danas izgrađuje celokupna naša vojna misao. Baš u tim iskustvima treba tražiti osnovne postavke, u prvom redu naše vojne doktrine, a u velikoj meri i nauke o ratu. To je saznanje, može se reći, danas već prodrlo u celu Armiju. Međutim, u tom pravcu stoje pred nama još krupni i zamašni zadaci. Da bismo mogli preći na stvarnu sistema-

⁶ Zbog toga su za naš komandni kadar značajne odluke Plenuma o učenju stranih jezika, kao neophodan uslov za mogućnost korišćenja stranih naučnih tekovina.

tizaciju poslednjeg ratnog iskustva, mi moramo, uz najširu saradnju masovnih organizacija, prikupiti istorijsku građu, utvrditi periodizaciju razvitka rata, srediti hronologiju i dati verne istorijske prikaze pojedinih borbenih dejstava. Samo tako sređena građa može nam stvoriti uslove za sistematsko studiranje, analiziranje i izvlačenje pouka i iskustava iz ratne prošlosti, koje treba da se odraze u postavkama naše vojne doktrine i nauke o ratu.

Međutim, bilo bi pogrešno očekivati da ćemo mi u iskustvima našeg poslednjeg rata naći sve i uvek pune odgovore na pitanja koja treba rešiti. Mi to nećemo moći, prvo, zbog toga što mnoge stvari zastarevaju usled neprekidnog kretanja istorije napred, a drugo, što za mnoga pitanja, koja u armiji treba rešiti, nemamo primera iz rata i potrebnog iskustva. Ovo poslednje naročito važi za taktiku primene raznih tehničkih rodova vojske i drugih tehničkih sredstava, koja u toku rata nisu mogla da se razviju zbog objektivnih uzroka. To znači da ćemo u izgradnji principa upotrebe tih tehničkih sredstava morati obilno da koristimo postavke i iskustva drugih, inostranih armija. U svakom slučaju, naša savremena vojna doktrina ne može biti ona ista, koja je provejavala borbena dejstva u narodnooslobodilačkom ratu, jer su se uslovi umnogome izmenili. Takođe, ni načela naše nauke o ratu ne mogu ostati ista, jer je i ona koraknula napred u svom razvitku.

Prema svemu rečenom, u izgradnji naše vojne doktrine i nauke polazimo od svoje vlastite ratne prošlosti, a u prvom redu od iskustva našeg poslednjeg rata. Pri tome ne možemo graditi našu vojnu misao samo na vlastitim iskustvima; nju treba da osnivamo i na opštim principima vojnih nauka. Ali, pošto se ti principi kod svakog naroda izražavaju na svojstven, specifičan način, to oni moraju ući u našu vojnu misao na svoj, originalan način, koji se zasniva na istorijskom razvitku naše zemlje i Armije.

•

Mi smo u ovom članku pokušali da doprinesemo objašnjenju osnovnih pojmova i termina vojnog dela i da ukažemo opšti okvir izvora za izgradnju naše vojne misli, smatrajući da je to jedan od uslova za dalja teorijska istraživanja. Naša je namera bila da doprinesemo svoj udeo s ciljem, postignuća jedinstvenog shvatanja iznetih pojmova i stvaranja jedinstvenog jezika. Međutim, u okviru jednog takvog članka mi smo mogli samo da postavimo neka pita-

nja. A da bi se na njih moglo iscrpno i pravilno odgovoriti, biće potrebne mnogobrojne analize, koje će nam pomoći da oformimo načela i postavke naše vojne ideologije, vojne doktrine i nauke. Iako naša mlada armija već danas radi na tom polju, ipak joj predstoje još mnogi i veliki napor.

Treći plenum našeg CK, svojim postavkama, otvorio je nove perspektive i stvorio povoljne uslove za naučni rad, pozivom na borbu mišljenja oslobodio duhove od poslednjih ostataka naturenog nam dogmatizma i šablonizma, još jače razvio smelost i volju za samostalnim razmišljanjem i svojim postavkama o proširenju socijalističke demokratije stvorio uslove za proširenje kruga onih koji samostalno stvaraju.